

Сайтът desebg.com публикува коментар на юриста **Александър Кашъмов**, свързана с [решението на Конституционния съд](#)

за отмяна на лустрационните текстове в Закона за радио и телевизия, забраняващи до 11 октомври 2013 г. сътрудници на Държавна сигурност да бъдат избирани в ръководствата на БНТ, БНР и СЕМ.

Адвокат Кашъмов, който е ръководител на правния екип на фондация „Програма достъп до информация“ (ПДИ), коментира по-подробно практиката на Европейския съд за правата на човека, който в няколко случая е мотивирал необходимостта именно от лустрация на тоталитарните комунистически служби в други страни. Статията на адвокат Кашъмов е публикувана първо в [блога на ПДИ „Точна на достъп“](#).

„Казаното отлита, писаното остава“, гласи древна римска поговорка. У нас често предпочитаме да слушаме пред това да четем. На 11 октомври 2013 г. Конституционният съд взе решение № 8 за 2013 г. със 7 на 3 гласа, с което обяви за противоконституционна нормата от Закона за радиото и телевизията (ЗРТ), забраняваща лица с принадлежност към бившата Държавна сигурност да са членове на регулаторния орган на електронните медии – СЕМ и на управителните съвети на БНР и БНТ.

За да си представим ефекта на решението, е достатъчно да си спомним, че аудиторията на електронните медии е милионна дори в рамките на минути, за разлика от останалите медии. За да стигат до извод, че текстът от ЗРТ е дискриминационен, седемте конституционни съдии са се позовали и на практиката на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ). Според тях ЕСПЧ „отстоява разбирането, че лустрационните мерки могат да имат само временен характер, докато съществува заплахата за демократичния ред. При липса на такава заплахата лустрацията би била непропорционална по смисъла на конвенцията.

Както отбелязва Съдът в Страсбург това с още по-голяма сила е валидно за държава членка на Европейския съюз, „защото демократичното ѝ устройство е извън съмнение” (вж. Sidabras and Dziautas vs Lithuania – Applications; Rainys and Gasparavicius vs Lithuania – Applications nos 70665/01 and 74345/01; Zdanoka vs Latvia – Application no 58278/00). Поради това оспорените законови текстове са изцяло в несъответствие с чл. 14 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, доколкото той изисква упражняването на правата и свободите, предвидени в конвенцията, да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана на какъвто и да е признак.”

А сега да видим какво разбиране отстоява ЕСПЧ в цитираните решения. В решението по делото Sidabras и Dziautas срещу Литва, окончателно от 27 октомври 2004 г., жалбоподателите се оплакват от прилагането на закон, който забранява на служители с принадлежност към бившата КГБ да заемат държавна служба и редица позиции в частния сектор (нотариуси, адвокати, учители, служители в банки, фирми в сферата на сигурността и др.).

Съдът изрично отбелязва, че оплакването е единствено срещу забраната за заемане на позиции в частния, но не и в публичния сектор (§ 36 от решението). Още припомня утвърдената си практика, че „липсата на достъп до държавна служба сама по себе си не може да бъде основание за жалба по Конвенцията” (§ 46 от решението), а „Конвенцията не гарантира само по себе си правото на достъп до дадена професия” (§ 52 от решението). Обаче, „една далеч разпростираща се забрана за заемане на служба в частния сектор засяга личния живот” (§ 47). Съдът приема, че различното третиране според литовския закон има легитимната цел да защити националната сигурност, обществената безопасност, икономическото благосъстояние на страната и правата и свободите на другите (§ 55).

ЕСПЧ приема по-нататък, че изискването за лоялност към държавата е необходимо условие за работа в държавна институция, но ограничението да се заеме работа в частна компания по съображения за липса на лоялност към държавата не може да се оправдае по същия начин от гледна точка на Конвенцията (§ 58 от решението). Що се отнася до дългото време, изтекло от преустановяване на принадлежността на жалбоподателите към КГБ, според Съда то „не е решаващо”, но все пак може да бъде сметнато за относимо към цялостната оценка на пропорционалността на мярката (§ 60).

Също от уволнение служители в частния сектор при същите обстоятелства и същия

Забранява ли лустрация Европейската конвенция за правата на човека

Написано от Александър Кашъмов
Сряда, 23 Октомври 2013 10:27

закон се оплакват жалбоподателите и в другото цитирано решение – Rainys и Gasparavicius срещу Литва, § 33. В третото решение – по делото Zdanoka срещу Латвия пък първо става въпрос за кандидати за избор за евродепутати, оплакването е за нарушение на правото на свободни избори (чл.3 от Протокол №1), така че липсва въобще относимост към ситуацията, а освен това жалбата е отхвърлена от ЕСПЧ.

От прочита става ясно, че липсва идентичност на цитираните случаи с нашия. Преди всичко, СЕМ е държавна институция, чиито членове се избират от Народното събрание, а не частна компания. Изискването на ЗРТ за лоялност към държавата не противоречи на Конвенцията, а лустрацията в контекста на държавните длъжности не попада в обхвата на Конвенцията, както се изясни. Членството в управителните съвети на БНР и БНТ пък не представлява работа нито в частния, нито в публичния сектор, поради което решенията на ЕСПЧ са напълно неотнесими. За несъмнената демократичност на всички държави-членки на Европейския съюз, която обосновава недопустимост на каквато и да е лустрация, не прочитаме никъде в решенията.

Дали конституционните съдии са се мотивирали непрецизно, дали някой не е чел решенията на ЕСПЧ, или не ги е превел правилно, или е разчитал, че хората в България не четат, може и да не узнаем. Но едно поне е ясно – че ако не в България, то поне в останалите 46 държави-членки на Съвета на Европа гражданите могат да дишат спокойно – Съдът в Страсбург никога не е заявявал, че изискванията за непринадлежност към бившите тайни служби на хора, заемащи държавни длъжности, представлява недопустима дискриминация.